

**„růžový
kavalír“**

richard strauss

**státní
divadlo
v
ostravě**

**z korespondence
„o růžovém kavalírovi“**

Hofmannsthal — Straussovi — 11. 2. 1909

... Za tři klidná odpoledne jsem napsal úplný, nový scénář ke komické opeře, s drastickou situační komikou, s prostým, skoro pantomimicky průzračným obsahem. Je tu příležitost pro lyriku, vtip, žert, ba i pro malý balet. Dvě velké úlohy — jedna pro baryton — jedna pro děvče, převlečené za chlapce. Čas děje — Vídeň za vlády Marie Terezie.

Strauss — Hofmannsthalovi — 4. 5. 1909

Včera jsem dostal první dějství: jsem okouzlen.
Opravdu je to nesmírně milé. Hra je jemná, až příliš jemná pro široké obecnstvo, ale to nevadí. Všecky postavy jsou znamenité, ostře konturované, bohužel potřebují herecky dokonalé interprety.
S obyčejnými zpěváky to asi nepůjde...

Hofmannsthal — Straussovi — 12. 5. 1909

Třetí dějství by mělo být nejlepší. Zpočátku ironické, pak burleskní a nakonec něžně doznívající.
Vaše domněnka, že hra je příliš jemná mně znepokojuje. Sled událostí je i pro naivní obecnstvo jednoduchý a srozumitelný: staršího bohatého záletníka, podporovaného otcem nevěsty, vyhodí ze sedla mladší a hezčí. Vždyť to je náramně jednoduché!
Ale hra musí vyznít tak jak je koncipovaná, bez triviálnosti a konvence...

Strauss — Hofmannsthalovi — 20. 7. 1909

Při scéně zasnoubení barona a Žofie
Vám jistě napadne něco lepšího a drastičtějšího.
Nezapomínejte, že se obecnstvo má i smát.
Smát se, a nejenom se usmívat.
V našem díle mi až doposud chyběla pravá komická situace — vše je jen veselé — ale nic není komické...

Hofmannsthal — Straussovi — 12. 7. 1910

Nyní, když naši společnou práci skončíme, chci Vám říci, že spolupráce s Vámi, od prvních začátků, až po poslední dopis, byla pro mne radostná a proto Vám za ni děkuji srdečně...

*Na skladatelském díle Richarda Strausse
dnes nejvíce obdivujeme
surchovanou technickou virtuozitu
hudebního projevu.*

*Tato až artistická, všemi problémy
formy i zvuku výsostně vládnoucí
virtuozita umožnila skladateli
lehce vyjádřit a hudebně i dramaticky
provést všechny jeho záměry.
Volba témat jeho oper
a symfonických básní podporovala
uplatnění oné udivující vlastnosti.
Když 26. ledna 1911 došlo v Drážďanech
k premiéře nové opery R. Strausse
»Růžový kavalír«,*

*bylo možno mluvit o světové události.
V té době 47letý autor vzbuzoval
svými dosavadními skladbami
pozornost až senzáční.
Lehkost s jakou tvořil svá díla,
zvláště pak surchovaně virtuosní
instrumentace, nesporně geniální rysy,
to vše už bylo známo.*

*Nyní před další premiérou se proslýchalo,
že Strauss vystoupí opět s novým překvapením.*

*A bylo to opravdu překvapení.
Strauss si vybral v nové opeře
dobu tereziánského rokoka,
naplnil ji dějem rokokově frivolním
v celé své bohatosti a pestrosti
až překotným a oděhl vše do oslňujícího hávu.
Hlavní slovo má ironisující imitace.
Straussovo umění však imituje
přeskvělým způsobem.*

*Někdy je nutno autorův pravý záměr
vystopovat až z celé linie hry.*

*Operní forma Růžového kavalíra je vystavěna
s udivující pevností z výrazných, zpěvných
a podmanivých hudebních myšlenek,
které tvoří, při vši fantastické
prudkosti nechaotický celek.*

*Zvuk orchestru je udivující.
Je zde šíře ploch, všechny nástroje přetékají
zvukem jako v záchvatu opojení.
Dovršuje se tu poslání,
jež měl romantický orchestr
ve světovém hudebním vývoji.*

Hugo von Hofmannsthal

{1874 —

básník polorakouského, poloitalského původu.

Úspěchů dosáhl již jako student

svými dramaty a lyrikou

Byl nejen dramatikem,

ale i essayistou a libretistou.

Napsal celkem 6 libret pro Richarda Strausse —

Elektru, Ariadnu, Růžového kavalíra,

Ženu bez stínu,

Egyptskou Helenu a Arabellu.

OPERA STÁTNÍHO DIVADLA V OSTRAVĚ, LAUREÁT STÁTNÍ CENY

Richard Strauss

růžový kavalír

Hudební komedie o 3. dějstvích

Libreto: Hugo von Hofmannsthal

Dirigent: Jiří Pinkas

Režisér: zasl. umělec Ilja Hylas

Sbormistr: Karel Kupka

Výtvarník scény: Zbyněk Kolář j. h.

Výtvarník kostýmů: Marcel Pokorný j. h.

Korepetice: Drahomíra Ritzová

Maršálka, kněžna Werdenbergová	Agia Formánková
Baron Ochs, z Lerchenau	Eva Gebauerová
Octavián, zv. Quinquin	Jan Kyzlink
Faninal, vídeňský měšťan	Karel Průša
Žofie, jeho dcera	Drahomíra Drobková
Marianna, její dueňa	Eva Těluškinová
Valzacchi, intrikán	Vladimír Mach
Annina, jeho družka	Vojtěch Zouhar
Maršálčin správce	Věra Nováková
Faninalův správce	Vlasta Ployharová j. h.
Policejní komisař	Zdeňka Diváková
Zpěvák	Radmila Mínařová
Siroty, dcery šlechtické vdovy	Lubomír Procházka
Modistka	Alena Havlicová
Nectář	Karel Kožušník
Hostinský	František Janda
Prodavač zvířat	Karel Hanuš
	Jozef Ábel
	Alena Kupková
	Olga Markelová
	Anna Malířová
	Ludmila Dejmková
	zasl. umělec Jiří Herold
	Jan Janda
	Eduard Šišlák

Inspicient: Jaroslav Deršák, Karel Raška

Napovídá: Libuše Bílková, Anna Pečínková

Premiéra 10. června 1967 v Divadle Z. Nejedlého

Ložnice maršálky, kněžny Werdenbergové
Ranní milostný rozhovor mladičkého šlechtice
Octaviána a půvabné maršálky přeruší nečekaný příchod
kněžnina bratrance, barona Ochse.
Octavián, v domění, že přichází maršálčin manžel,
zoufale hledá úkryt — nakonec mu však nezbývá nic jiného,
než přestrojit se za komornou.

A tak baron Ochs, jenž vchází do budoáru,
nachází zde nejen svou krásnou sestřenicí,
ale i její půvabnou komornou, které se tento obstarožní
záletník začíná okamžitě dvořit.

Přišel za maršálkou s prosbou, aby mu doporučila vhodného
mladého kavalíra, který by podle starého zvyku
odevzdal jeho mladé, bohaté nevěstě stříbrnou růži.
Kněžna mu doporučí svého mladičkého milence Octaviána,
který ovšem nepřestává i nadále hrát úlohu komorné — Mariánky.
Ochs, který si prohlíží podobiznu Octaviána,
je překvapen nápadnou podobou kavalíra a komorné.
— Z dalších úvah je vyruší prosebníci,
kteří čekají na audienci u maršálky,
Když zůstane kněžna konečně sama, náhle si uvědomí,
že stárne. Tuší, že velice brzy nadejde čas,
kdy se bude muset zřít Octaviánovy lásky.

Do přepychově zařízeného domu bohatého měšťana Faninala,
přináší Octavián stříbrnou růži. Sám se však zamiluje
do mladinké nevěsty Žofie. I Žofie okamžitě odmítá starého
barona Ochse a hledá útočiště u Octaviána.
Ten se jí vášnivě vyzná z lásky, ale při prvním polibku
jsou přistiženi. Dojde k prudké výměně názorů,
při které Octavián poraní barona.
Zuřící Faninal chce poslat svou dceru do kláštera.

I.

Ochs se však brzo zotaví ze svého zranění a je ochoten se smířit.
Octavián si zatím získal přízeň dvou intrikánů,
po kterých pošle baronovi dopis,
v kterém jménem komorné Mariánky ho zve na schůzku.
Ochs nesmírně pookřeje, netuše, že je již lapen v pasti.

V hostinci v Prátru se odehrává milostná scénka
mezi baronem a domnělou komornou. Občas ji přerušují
podivná strašidla šířící lomoz a hrůzu.
Hra je stále bláznivější, dokud není přivolána policie.
Octavián se rychle převleče a když přichází pan Faninal,
děj se tak dokonale zamotává,
že jej může rozluštit jedině maršálka. Bystře přehlédne
celou situaci a když poznává, že Octaviána zcela ztratila
přinutí barona k ústupu a spojuje Octaviána s Žofií.

III.

Skladatelovy poznámky k postavám „Kavalíra“

Maršálka je mladá, krásná žena, nejvýše dvaatřicetiletá.
V okamžicích špatné nálady si připadá vůči Octaviánovi
jako stárnoucí žena avšak v žádném případě není Davidovou Magdalenou...
Octavián není jejím prvním ani posledním milencem.
Finále prvního dějství tedy nesmí vyznít sentimentálně,
jako tragický ústup ze života. Musí si vždy zachovat šarm a lehkost.

(Strauss ve svých vzpomínkách)

Kdo uvidí druhé dějství, jistě pozná, že Žofie
je ve své podstatě naivka, a že ve svých projevech dává ze sebe jen to,
co se naučila v klášteře, anebo ze žargonu svého otce.
Je to hezké, tuctové děvčátko — a to je vlastně vtip celé věci —
že totiž ten pravý šarm, právě tak jako i kouzlo osobnosti
třeba hledat jen u maršálky. Pointu, která spojuje celek v jednotu,
a co drží pohromadě oba děje, tvoří to, že právě Quinquin
při svém dvojím dobrodružství polapí první děvče,
které mu přijde do cesty. Maršálka při tom zůstává
dominující ženskou postavou mezi Ochsem a Octaviánem —
a proti této okouzlující hrdince ustupuje Žofie skromně do pozadí.
To Vám zvláště zdůrazňuji, protože kdyby maršálka
vyšla zkresleně, poškodilo by nám to celou hudebně dramatickou koncepci...

z dopisu Hofmannsthalova z 12. VII. 1910

... Většina basistů vytvořila v úloze Ochse
na scéně hroznou, ordinární příšeru s odpuzující maskou,
proti které civilizované obecenstvo právem brojilo.
A bylo to opravdu nesprávné. Ochs musí zůstat
venkovským Donem Juanem, krasavcem. Musí zůstat
vždy šlechticem (i když trochu primitivním),
který se v maršálčině budoáru chová natolik slušně,
že ho tato nedá již v prvních pěti minutách vyhodit.
I když je vnitřně špinavcem, navenek je vždy dost
representační, takže ho Faninal nemůže napoprvé odmítnout.
Zvláště první Ochsova scéna v ložnici se musí zahrát
s vrcholnou delikátností a diskrétností,
aby nebyla odporná, právě tak jako milostná scéna maršálky
s mladičkým Octaviánem.
Videňská komedie — nikoliv berlínská fraška!!

(Strauss ve svých vzpomínkách)

Program vydalo Státní divadlo v Ostravě v redakci Evy Sýkorové, obálka a
grafická úprava Lubomír Kus. Vytiskly Moravské tiskařské závody, n. p.,
provoz 22, Ostrava 1, Hollerova 14.

Slavné představitelky kněžny
Werdenbergové a Octaviána
ze Straussova Růžového kavalíra

**ELISABETHA
SCHWARZKOPFOVÁ**

**CHRISTINA
LUDWIGOVÁ**

Je i další významné pěvkyně
a pěvce můžete slyšet
v kompletních nahrávkách oper
a jiných operních pořadech

DIVADLA HUDBY

Zejména upozorňujeme
na cyklus Mezníky operní tvorby
Předprodej KNIHA, Gottwaldova 23, tel. 214 91